



---

BOEKBESPREKINGEN

**W. De Schampheleire, De techniek van de enquête : een inleiding.**  
Leuven, Acco, 1985, 151.

Het boek, dat volgens de auteur bedoeld is voor beroeps- en gelegenhedenenquêteurs en dat tevens een leerboek wil zijn voor enquêteurs in opleiding, geeft een inleiding over de verschillende stappen van het onderzoek met behulp van enquêtes. Deel 1 behandelt de basisopties van het onderzoek : welk soort informatie wordt gewenst, wie wordt onderzocht, hoe groot moet de steekproef zijn en welk soort enquête kiest men best. Deel 2 biedt een overzicht van de verschillende vraagtypes en legt uit hoe een vragenlijst moet opgesteld worden, met een verantwoording van wat mag en niet mag. Deel 3 bespreekt hoe een steekproef wordt getrokken en met welke steekproeffout men moet rekening houden. Deel 4 begeleidt de enquêteurs tijdens de uitvoering van het interview en het behandelen van de non-response. Deel 5 besteedt tenslotte aandacht aan de meest frequente analysetechnieken. Het geheel is doorspekt van voorbeelden die grotendeels afkomstig zijn uit het marktonderzoek.

Bij het overschouwen van de behandelde materie wordt al vlug duidelijk dat niet alleen materiaal geboden wordt voor de enquêteurs in de praktijk maar tevens gepoogd wordt om onderzoekers in spe op te leiden. Vandaar het beknopt overzicht van alle fasen van het onderzoek. Als een eerste kennismaking met de verschillende problemen kan dit wel volstaan met als opleiding voor onderzoekers zijn er toch een aantal ernstige tekorten. Men kan zich trouwens afvragen of het mogelijk is om de verschillende deskundigheden die bij het verloop van een enquête aan de orde zijn binnen het bestek van een inleiding voldoende ernstig te behandelen. Zo geeft het deel 5 onder de titel "het verwerken van een enquête", slechts de meest elementaire zaken van beschrijvende statistiek. Ver zal men er niet mee geraken. Er wordt o.m. terecht gewezen op het verkeerd percenteren bij de analyse van kruistabellen (blz. 106). Het ware interessant geweest om ook de algemene regel te geven : horizontaal vergelijken vergt vertikaal percenteren en omgekeerd.

Statistische problemen zoals steekproeffouten, betrouwbaarheidsintervallen en de steekproefomvang, komen slechts heel oppervlakkig aan bod (blz. 14-78). Zonder enige statistische voorkennis kan dit aanleiding geven tot verkeerde inzichten. Een voorbeeld hiervan is de bijlage over het gebruik van weegcoëfficiënten met het oog op de representativiteit van een steekproef (blz. 139). Alhoewel de voorgestelde techniek juist is, wordt deze toch te elementair behandeld, gegeven dat het hier om een gebied gaat waarover nogal wat misverstanden bestaan en waar soms (bewuste) manipulaties gebeuren in het marktonderzoek. Voor deze twee domeinen werd best verwezen naar enkele degelijke nederlandse handboeken. Die zijn er immers.

De gedeelten over het opstellen van een vragenlijst en het verloop van het interview zijn, met uitzondering van de schaaltechnieken (blz. 58-64), beter uitgewerkt. Terloops mag wel vermeld worden dat men bij het berekenen van de schaalwaarden van de items van een Thurstone-schaal best niet de gemiddelden maar de medianen neemt (blz. 60). De voornaamste problemen i.v.m. vragenlijsten komen beknopt ter sprake. Alhoewel doorgaans de voornaamste auteurs geraadpleegd werden, is niet overal de meest recente stand van zaken opgenomen. Vooral de problematiek van de vraagverwoording is aan de zwakke kant, belangrijke auteurs als Schuman en Belson werden niet geraadpleegd. Vanzelfsprekend mag men van een inleiding geen volledigheid verwachten, maar als men zich dan toch moet beperken lijkt een selectie van de belangrijkste auteurs en van de huidige stand van zaken aangewezen. Er is de laatste jaren nogal wat onderzoek verricht naar de interviewer- en respondentenrollen en de effecten van de training van interviewers (o.m. Dijkstra). Deze bevindingen lijken ons ook interessant voor enquêteurs in opleiding.

De verdienste van dit boek is dat het een stimulans kan zijn voor kleinschalig onderzoek en dat het een eerste beknopt inzicht geeft in het ganse onderzoeksproces. Men leert er de zwaarste fouten vermijden. Sociologen zullen er niet veel nieuws in lezen, maar het richt zich ook niet tot hen. In elk geval moet het een aanzet zijn voor een grondiger studie van elk van de aangeraakte domeinen

J. BILLIET

H.J. Helle & S.N. Eisenstadt (ed)

Macro Sociological Theory : Perspectives on Sociological Theory, Vol. 1,  
208 p.

Micro Sociological Theory : Perspectives on Sociological Theory, Vol. 2,  
184 p.

Sage, London, 1985.

£ 25.00 (hc)     £ 9.95 (pb)     (per volume)

De uitgeverij Sage blijft voor sociologen zowat het belangrijkste communicatiekanaal om hun ideeën kwijt te raken en nieuwe inzichten op te doen, althans binnen het Angelsaksische taalgebied. Ook met het voorliggende dubbel volume "Micro- en Macro Sociological Theory" legt Sage de vinger aan de pols van het actuele sociologisch denken.

Beide delen, die oorspronkelijk bedoeld waren als een selectie uit het aanbod van het 10e Wereldcongres voor Sociologie (Mexico, 1983), integreren een diversiteit aan bijdragen zonder evenwel een puur verzamelmwerk te worden. Inderdaad, de samenstellers S.N. Eisenstadt en H.J. Helle (zeker geen onbekende in Vlaanderen) slaagden erin één der klassieke euvels van een 'reader', namelijk incoherentie, te vermijden, door hun doelstelling als volgt te accentueren : aanduiden van convergentiemomenten tussen structurele (macro)theorieën en actiegerichte (micro)benaderingen.

#### Macro-sociologie (Vol. 1)

Eisenstadt zelf opent het eerste volume met een ruwe schets van de historische ontwikkeling van het macro-sociologische denken. Hij tekent de verschillende antwoorden die, sedert de klassiekers, geformuleerd werden op de vraag hoe de sociale orde mogelijk is. Als belangrijke kentering noemt hij de jaren '60 omdat vanaf dat ogenblik het accent op het geconstrueerde karakter van de sociale werkelijkheid werd gelegd. Een tweede determinerende factor is de ontwikkeling van grootschalig sociaal-wetenschappelijk onderzoek dat de snel evoluerende samenleving onder de loupe diende te nemen. Deze bijdrage vormt het raamwerk waarbinnen de andere, meer specifieke, artikelen zich situeren. Alle daaropvolgende bijdragen, op één na, zijn nieuwe, i.e. ongepubliceerde stukken die recente debatten in de sociologische theorie aansnijden. In een artikel van J. Alexander wordt nagegaan welke tekortkomingen fenomenologie en interactionisme vertonen om tot een verklaringsmodel

te komen dat ten volle macro-sociologische verschijnselen aankan. M. Archer plaatst Giddens' structuratietheorie tegenover Buckley's morfogenetische benadering (een soort van systeemtheoretische aanpak) om de nieuwste ontwikkelingen in het prioriteitsdebat, individu dan wel samenleving, te illustreren.

F. Bourricaud gaat in op het thema van de sociale symboliek. Hij stelt als enige uitweg een institutionele machtsanalyse voor met als basis voor de verklaring van sociale symbolen : het aantonen van een labiele consensus over waarden in de samenleving. T.S. Di Tella grijpt eveneens het concept politieke macht aan en onderzoekt hoe dit de klassestructuur en de economische stratificatie beïnvloedt.

E. Tiryakian bedoelt in zijn bijdrage het complement van het maatschappelijk fenomeen differentiatie, nl. 'dedifferentiatie', als basis voor de integratiebewegingen die hij in de samenleving onderkent. G. Therborn biedt een uitstekend overzicht van het neomarxistisch denken van de laatste decennia, met speciale aandacht voor klasse-analyse. De Japanner K. Tominaga sluit het volume af met een originele kijk op de studie van sociale verandering. De methodologische typering hiervan zou op een tweevoudige wijze kunnen gebeuren : enerzijds een positivistische opvatting, anderzijds een idealistische.

## Micro-sociologie (Vol. 2)

De redacteur van dit tweede volume, Horst Helle tekent in de eerste bijdrage de historisch sociologische contouren van het micro-sociologisch denkkader, vooral aan de hand van het werk van Simmel en Weber. R. Turner en H. Joas vertrekken beide in een eigen bijdrage van het rolbegrip en plaatsen het tussen een structurele en een interactionistische interpretatie. Convergentie in dit opzicht wordt door beide auteurs vastgesteld. G. Johnson en St. Picou brengen opnieuw de fundamenteën van het symbolisch interactionisme en komen tot de bevinding dat de band tussen Mead en Blumer misschien helemaal niet zo evident is. Ethnomethodologie, symbolisch interactionisme en fenomenologie; drie micro-sociologische paradigma's, worden door J. Verhoeven naast elkaar gezet en via hun respectievelijke protagonisten (Garfinkel, Blumer en Schütz) getoetst aan de toch wel aparte benadering van E. Goffman.

De resterende hoofdstukken zijn alle pogingen om zeer recente micro-sociologische inzichten kenbaar te maken of te bevragen : A. Frank publiceert een polemisch artikel "Out of Ethnomethodology". P. Atkinson daarentegen poogt de nieuwe methodes die door micro-sociologische modellen gehanteerd worden beter met elkaar te verenigen. St. Gordon

Gordon verkent nieuwe toepassingen vooral op het terrein van emoties. Tenslotte wordt het protocol van wat momenteel vrij algemeen erkend wordt als "expectation states theory" door de drie belangrijkste vertegenwoordigers op een rij geplaatst : J. Berger, D. Wagner, M. Zelditch.

Tot zover het brede spectrum van thema's dat in dit werk wordt bestreken. De socioloog die zijn kennis van recente theoretische discussies en ontwikkelingen wil aanscherpen, krijgt duidelijk waar voor zijn geld. Bij de opsplitsing micro-macro zijn echter wel vraagtekens te plaatsen. Vooral in volume 1 is het soms moeilijk om een duidelijk verband met de macro-sociologische benadering te onderkennen (bv. de bijdragen door J. Alexander en F. Bourricaud). De veel te summiere inleiding bij dit volume getuigt van dit euvel, dit in tegenstelling met het tweede boek. Hiermee komen we dan ook bij de kernvraag : waar ligt de grens tussen beide benaderingswijzen of dient er überhaupt wel een afbakening te gebeuren ? De samenstellers van dit werk argumenteren dat een convergentiebeweging tussen micro en macro sociologieën te onderkennen valt.

Enkele belangrijke bijdragen wijzen ook in die richting (J. Alexander, R. Turner, J. Verhoeven, H. Joas). Andere daarentegen wijzen helemaal niet op een convergentiebeweging (P. Atkinson, G. Therborn). Desondanks blijft dit dubbel volume een ambitieuze poging en kan het werk zeker een plaats krijgen naast ander integratie- en convergentiepogingen die zich de laatste jaren in de theorie van de sociologie voordoen. Zou dan ook voor de sociologen het einde van de crisis in zicht zijn ?

#### D. VANCRAEYNEST.

Nelissen, N., Akkermans, T. en de Wit H. (red.)

Het verkennen van sociale problemen. (Carolingia Impressa, 3). Zeist, Kerckebosch, 1985. 526 blz. (f 37.50).

Schreuder, O. (red.)

Moderne bewegingen. Oude thema's in een nieuw klimaat. (Carolingia Impressa, 2). Zeist, Kerckebosch, 1985. 185 blz. (f 21.90).

De uitgeverij Kerckebosch uit Zeist publiceerde in 1985 twee boeken

waarvan de thematiek zeer goed bij elkaar aansluit : het verkennen van sociale problemen en moderne (sociale) bewegingen.

"Het verkennen van sociale problemen" opent met een wegwijzer die tien regels bevat voor het exploreren van sociale problemen en die voor de andere auteurs als hulpmiddel fungeerde bij het schrijven van hun bijdrage. Daarbij zal elke auteur aan een bepaalde regel uit de wegwijzer wat uitvoeriger aandacht besteden. In die andere hoofdstukken worden dan de meest uiteenlopende thema's behandeld : grenzen aan de groei, het ontwikkelingsvraagstuk, de verzorgingsstaat, het gezin en andere leefvormen, vrouw en arbeid, onderwijs, werkloosheid, stadsvernieuwing, kraken, nieuwe religieuze bewegingen, gehandicapten, etnische minderheden en vandalisme.

Het boek sluit met een bijdrage waarin de vraag wordt gesteld of de mate waarin vandaag sociale problemen worden geproduceerd niet te maken heeft met het bestaan van professionele groeperingen die van de behandeling van sociale problemen moeten leven.

Sociale bewegingen zijn de tegenpool van zulke probleemtuoëigening door professionals en dat blijkt dan ook uit de stukken die in het andere vernoemde werk opgenomen zijn. Daarin worden een aantal "gevallen" geanalyseerd (o.m. Agalev), maar de aandacht gaat vooral naar aspecten van het globale fenomeen : het ontmythologiseren van sociale bewegingen, de bereidheid om te participeren in een sociale beweging, het min of meer samenhangend cultureel patroon dat aan de basis van de nieuwe sociale bewegingen zou liggen.

Alhoewel het boek over sociale problemen documentair vooral naar Nederlandse toestanden verwijst, bieden beide verzamelwerken ook voor Vlaanderen zeer bruikbaar studiemateriaal voor allerlei opleidingen in de sociale wetenschappen.

**J. VRANKEN**